

EEN OF ANDERE RUS

AR
SEN
AAL

LA
ZAR
US

het
KWARTIER

PRIMUS
-HAACHT-

Vlaanderen
verbeelding werkt

MECHELEN

Pp

BELGIAN
TAX
SHELTER

EEN OF ANDERE RUS

ARSENAAL en Het Kwartier / Freek Mariën

EEN OF ANDERE RUS: EDUARD LIMONOV. EEN HEDENDAAGSE TRAGEDIE.

Auteur-regisseur **Freek Mariën** liet zich voor *Een of andere Rus* inspireren door het **hallucinante levensverhaal** en werk van **Eduard Limonov**.

Limonov (1943-2020) was een straatboefje in Oekraïne, een dissidente dichter in Rusland, een zwerver en butler in New York, een rock-'n-rollschrijver in Parijs en een strijder aan de kant van oorlogsmisdadigers. En dat is maar een selectie. Drie jaar geleden, op 17 maart 2020, overleed hij. Tot net voor zijn dood was hij actief als oppositieleider in Rusland.

Freek Mariën maakt er een **hedendaagse tragedie** van, met een **'leading loser'**. Is Limonov een charmante rebel of een brutale klootzak? Is hij een idealist, een activist, een vrijheidsstrijder of een terrorist – en waar ligt de grens?

“Limonov verbeeldt de tragedie van de schurk.

Je kan de slechterik niet enkel en alleen wegzetten als bandiet, want dat klopt gewoon niet. Limonov was super ambigu in alles wat hij deed. Hij wou voortdurend iets anders en vocht heel hard om te bereiken wat hij wou. Maar zodra hij voelde dat die kant aan het winnen was, was het niet meer interessant voor hem.”

– Freek Mariën

“Limonov leefde in een permanente staat van ontevredenheid.

Engagement is zijn dresscode. Tegenkanting is zijn drug. Daar bestaat een geweldige anekdote over. Op het einde van zijn leven was hij oppositieleider in Rusland en protesteerde hij telkens clandestien op een plein. Tijdens het protest werd dat plein dan ook steevast ontruimd door de politie. Op een dag kreeg hij wél de toestemming van de politie om er te protesteren. Dat zinde hem niet. Hij is toen op een ander plein gaan protesteren.”

– Freek Mariën

Inhoud

- [Interview met auteur-regisseur Freek Mariën](#)
- [Het levenspad van Eduard Limonov](#)
- [Hoe is het theaterstuk opgebouwd?](#)
- [Wie speelt wie?](#)
- [Hoe verhoudt het stuk zich tot de actualiteit van vandaag?](#)
- [QUIZ: Twee waarheden, één leugen](#)
- [Vragen en reflecties](#)
- [Credits](#)
- [In de pers](#)

Interview met auteur-regisseur Freek Mariën

door Marthe Engelen en Jante Borremans

Hoe ben je bij de figuur Limonov terechtgekomen?

Mariën: Voor ik aan deze tekst begon, had ik bijna alleen jeugdtheater geschreven. Met dit stuk wilde ik eens 'voluit gaan'. Ik ging onderzoek doen naar de tragedie van de schurk, want de slechteriken hebben ook een eigen verhaal. In *Othello* heb je Jago bijvoorbeeld; die heeft ook dromen en verlangens. Ik merkte dat ik 'slechteriken' pas interessant vond als ze ambigu waren. Zo kwam ik terecht bij Limonov. Uiteindelijk ging elke scène die ik schreef over hem. Ik had toen zelfs nog geen volledig stuk in mijn hoofd. De hoeveelheid scènes bleef groeien; het werd een soort fascinatie.

Je omschreef Limonov al eerder als 'leading loser'. Is hij een randfiguur of een hoofdrolspeler?

Er bestaat een anekdote over hem die ik in deze context veelzeggend vind. Op het einde van zijn leven was Limonov oppositieleider in Rusland en protesteerde hij telkens clandestien op een plein in Moskou. Tijdens het protest werd dat plein dan ook steevast ontruimd door de politie. Op een dag kreeg hij wél de toestemming om er te protesteren. Dat zinde hem niet. Hij is toen op een ander plein gaan protesteren. Hij is iemand die conflict en weerstand nodig heeft. Zo blijft hij echter steeds strijden in de marges, aan de losing side. Hij wil zichzelf als leider zien maar door zijn verslaving aan conflict blijft hij een randfiguur in de geschiedenis.

Je bent al sinds 2014 met dit stuk bezig en schreef een eerste versie met meer dan 7 uur aan materiaal. Welke keuzes maakte je om tot de voorstelling te komen die we nu te zien krijgen?

Ik had heel veel materiaal zonder rode draad of verhaallijn. We hebben dan een workshop met acteurs gedaan die fragmenten uit het hele corpus speelden. Een zevende van de hele verzameling scènes bleek al een avondvullend stuk te zijn. Ik heb dan veel geschrapt en nog zijn er veel personages overgebleven, maar die veelheid doet wel iets met het stuk.

Bij het schrappen stelde ik vooral de elementen voorop die Limonovs overgang weergeven van het strijden met de pen naar het strijden met geweld. Daarnaast heb ik verschillende bestaande figuren tot één personage gemaakt. Op die manier hield ik me iets minder vast aan de feiten en kwam uiteindelijk het verhaal op de eerste plaats.

De aktes in *Een of andere Rus* zijn genoemd naar de vier vrouwen met wie Limonov een relatie had. Vanwaar het idee om het stuk op die manier rond de vrouwen in zijn leven te construeren?

De vrouwen staan voor de wereld waarin Limonov zich bevindt doorheen zijn leven. Anna heeft bijvoorbeeld een literair salon net wanneer hij in die literaire wereld wil binnengeraken; alsof zijn verlangens in het leven door die vrouwen belichaamd worden.

Je kan Limonov dan zien als een opportunist die relaties begint om zichzelf verder te helpen, maar tegelijk lijkt hij ook elke keer voluit in de liefde te geloven. Je zou hem dus evengoed een ware romanticus kunnen noemen. Zijn omgang met vrouwen zegt eigenlijk evenveel over zijn liefdesleven als zijn totaal wereldbeeld.

Een vraag die toch gesteld moet worden: hoe verhoudt het stuk zich tot de actuele situatie tussen Oekraïne en Rusland?

Ik merkte dat theaters daar vragen rond stelden. Plots werden er ook veel inleidingen gevraagd. Dat zegt wel iets over hoe ermee wordt omgegaan. Zelf hebben we niets aangepast aan het stuk omwille van de oorlog in Oekraïne. Soms zal het wel lijken alsof er expliciet naar gerefereerd wordt. Het stuk gaat over een burgeroorlog en er staat een in Oekraïne opgegroeide Rus op de scène die oorlog als gegeven verdedigt. Waar het stuk over ging en de onderwerpen die al gevoelig lagen toen ik mijn research begon worden nu alleen maar meer op scherp gezet. Mensen zullen sowieso bezig zijn met Oekraïne bij de voorstelling.

(denkt na)

Een deel van de fascinatie zit misschien ook in het feit dat Limonov zo'n provocerend iemand is. Hij doet uitspraken die naar seksisme en racisme neigen maar hij wil eigenlijk vooral reactie uitlokken. Hoe maak je een stuk rond zo iemand, dat is een uitdaging. We zijn van 2014 naar nu ook, terecht, veel gevoeliger geworden voor wat woorden kunnen doen: provoceren is niet vrijblijvend.

Een of andere Rus is gemaakt in 2020 en wegens Covid enkel via livestream opgevoerd. Hoe voelt het om het nu eindelijk voor een live publiek te spelen?

Het voelt onwezenlijk. Ik ben heel blij dat het eindelijk gaat gebeuren. Ik ben nu al negen jaar aan het stuk bezig, dat is echt absurd lang. Ik merk ook dat het repetitieproces anders is. Er is niet echt een eindsprint naar de première want je hebt het al gespeeld, maar tegelijk heb je wel die eindsprint, want het stuk is nog nooit op tournee gegaan. We hebben nog niet voor een live publiek gespeeld. Daarbovenop zijn alle scènes heel frontaal geregisseerd, de acteurs kijken echt rechtstreeks naar het publiek. Het is toch heel anders om dan naar een lege tribune te spelen...

Met welk gevoel verlaat het publiek de zaal?

Er worden steeds meer morele grenzen overgegaan. Een publiek zal zich dus bezighouden met: *"Waar liggen voor mij die grenzen? Hoe lang ben ik met dit personage meegegaan?"* Limonov neemt al het politieke en maatschappelijke persoonlijk en wordt zo eigenlijk een karikatuur van zichzelf. Ik denk dat dit confronterend kan werken, dat publiek zich zal afvragen: *"Hoe positioneer ik me tegenover de wereld rondom mij? En wat voor revolutie zou ik willen voeren?"*

Het levenspad van Eduard Limonov

Limonov leidde zoveel levens dat hij als fictief personage bijna niet geloofwaardig zou zijn. Zijn **hallucinante levensverhaal** brengt hem dan ook **op verschillende plaatsen in de wereld**.

Deze **prezi-presentatie** gidst je doorheen zijn **levenspad**: bit.ly/limonov-prezi

In **1943** wordt **Eduard Savenko** geboren in Dzershinsk (Rusland), niet lang daarna verhuisde zijn familie naar Charkov (Oekraïne). Niet alle bronnen zijn het hierover eens. Sommigen, onder wie hijzelf, halen Charkov al aan als zijn geboorteplaats.

Op **13-jarige leeftijd** begint hij met schrijven onder het pseudoniem 'Limonov'. Eveneens op die leeftijd overvalt hij een supermarkt om alcohol te stelen.

In **1966**, op 23-jarige leeftijd, verhuist hij naar Moskou met zijn toenmalige vrouw Anna Rubenstein. Hij werkt er als kleermaker en raakt in de ban van de avant-gardistische stijl. Hij begeeft zich in underground schrijverskringen, zijn vrouw runt een geheime boekhandel.

Kort daarna verhuist hij weer naar Charkov, hij scheidt van Anna en verhuist weer naar Moskou. Daar woont hij samen met zijn nieuwe vrouw Yelena.

In **1972** werd Limonov opgeroepen door de **KGB** als informant. Hij weigerde mee te werken en moest Rusland verlaten. De KGB koos zijn bestemming: Israël.

In plaats van naar Israël te emigreren vertrekt hij in **1974** echter naar New York. Vrijwel meteen na aankomst in New York scheiden Yelena en Limonov. Hij schrijft er voor een Russisch-talige krant en leidde een arm leven. Door contacten kwam hij terecht op feestjes met kunstenaars als Salvador Dali en Andy Warhol. Hij belandt echter op straat en experimenteert daar met mannen op seksueel vlak. Hij schrijft poëzie en proza (onder andere zijn autobiografische roman *'It's me, Eddie'*) en werkt even als butler van een miljonair.

Later, van **1980 tot 1991**, verblijft hij in Parijs. Hij publiceert er succesvolle proza. Voor het eerst kan hij leven van zijn inkomen als schrijver. Limonov wordt op handen gedragen in Parijs en krijgt na lange tijd terug een nationaliteit, de Franse weliswaar.

In **1991** na de val van de Sovjet-Unie keert Limonov terug naar Rusland. Hij vocht mee met Servië aan de zijde van Karadzic in de oorlog in Joegoslavië als scherpschutter en nam deel aan guerilla acties.

In **1993** richt Limonov de **NBP** (Nationaal- Bolsjewistische Partij, een oppositiepartij) op. De partij had voor ogen een groot rijk te stichten en Rusland en Europa te laten vallen. Ze publiceren een krantje genaamd *'Limonka'*.

Daarna volgt een reeks veroordelingen: in **2001** moest Limonov naar de gevangenis, hij werd ervan beschuldigd een leger samen te stellen om Kazachstan binnen te vallen. In **2005** werd zijn partij verboden en in **2006** wordt hij beschuldigd van het oproepen tot rassenhaat.

In **2012** stelde hij zich kandidaat voor de Russische presidentsverkiezingen. Sinds 2014 steunde hij de annexatie van de Krim en moedigde Russen aan deel te nemen in de oorlog tussen Rusland en Oekraïne.

Eduard Savenko 'Limonov' sterft in **2020** in Moskou aan kanker.

BEELDEN: <http://www.tout-sur-limonov.fr/222318791>

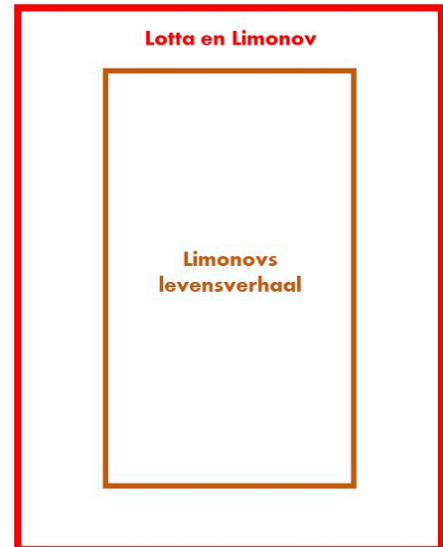
Hoe is het theaterstuk opgebouwd?

Een of andere Rus is een raamver telling en omvat zo twee niveaus.

1. KADER LOTTA EN LIMONOV

Aan het begin van het stuk zien we Lotta en Limonov die zich ergens in het recent uiteengevallen Joegoslavië bevinden ten tijde van de Bosnische burgeroorlog (1992-1995).

Journaliste Lotta Raman onderneemt een tocht doorheen voormalig Joegoslavië, richting de Servische Republiek. Ze is op weg naar Karadžić, leider van de Bosnische Serviërs, om hem te interviewen. Journaliste Lotta stapt in de auto bij Limonov. Hij zal haar tolk en chauffeur zijn op de weg naar Karadžić. Het is een tocht van 600 kilometer die onder meer langs de M1 weg gaat, waar ze enkele dagen voor nodig zullen hebben.

Achtergrond bij Karadžić en de Bosnische burgeroorlog

De Bosnische burgeroorlog vond plaats na het uiteenvallen van Joegoslavië. Het was een oorlog tussen Bosnische Kroaten en Bosnische moslims die vochten tegen de Bosnische Serviërs. De Serviërs hadden een eigen republiek uitgeroepen. De nationalistische Karadžić, president en bevelhebber van de Bosnische Serviërs gaf bevel tot etnische zuiveringen van Kroaten en Bosnische moslims. Hij werd dan ook aangeklaagd en veroordeeld door het Joegoslavië-tribunaal voor oorlogsmisdaden en genocide in Srebrenica (waar op één dag meer dan 8000 moslims werden vermoord), misdaden tegen de mensheid in twintig Bosnische gemeenten, gijzeling van VN-vredessoldaten en verantwoordelijkheid voor de beschieting van Sarajevo. Tijdens de jaren '90 steunde Limonov de Bosnische Serviërs in de oorlogen in Joegoslavië. Hij nam deel aan een sluipschutters patrouille in Bosnië en Herzegovina tijdens de Bosnische oorlog en later ook aan guerrilla acties. In de film 'Serbian epics' van Pawel Pawlikowski (Ida, Cold war) is hij als sluipschutter te zien, hij reist mee in het gevolg van Karadžić naar de frontlinie in Sarajevo en schiet met een machinegeweer richting de stad. Limonov zelf beweert dat er met de montage geknoeid werd.

Link naar een beeldfragment:
youtu.be/6v7nLyBsC1s

2. KADER LIMONOV'S LEVENVERHAAL

Tijdens hun reis voeren Lotta en Limonov gesprekken: Lotta stelt hem veel vragen en samen met haar komen we steeds meer te weten over de figuur Limonov. Hij vertelt zijn levensverhaal dat op chronologische manier tot leven komt. Momenten uit zijn leven worden uitgewerkt in verschillende scènes en verbeeld door de acteurs. Hij speelt zichzelf in het verleden en de rest van de cast neemt zo verschillende rollen op, zij spelen de verschillende vrouwen, vrienden, familieleden en figuren die elk op hun manier een belangrijk deel van zijn leven uitmaakten. Het stuk is opgedeeld in vier bedrijven waarvan de titel telkens de naam is van de vrouw die hij in deze fase van zijn leven ontmoet. Samen met de verschillende steden waar hij naar verhuisde doorheen zijn leven is dit de structurele houvast.

- 1ste bedrijf: Anna (Charkov, Moskou)
- 2de bedrijf: Jelena (Moskou, New York)
- 3de bedrijf: Jenny (New York)
- 4de bedrijf: Natasja (New York, Moskou)
- Epiloog: Lotta (Joegoslavië)

Wie speelt wie?

Eduard 'Limonov' Savenko - Pieter Genard

Eduard Savenko is het hoofdpersonage van *Een of andere Rus*. Hij wordt meestal als Limonov aangesproken; hij wenst dat ook zo. Limonov is schrijver (van poëzie en later ook proza) die zich niet zelden in het politieke veld begeeft, meestal als tegenstander van de heersende regimes. Hij zet zich af tegen het regime in Rusland, maar blijkt ook niet bepaald gelukkig in het Westen.

Lotta Raman - Eva Binon

Lotta Raman is een oorlogsjournaliste. Ze wil een interview met Karadzic, een Servische leider en oorlogsmisdadiger. Om tot bij Karadzic te komen, gebruikt ze Limonov als chauffeur, maar wordt onderweg meer en meer geïnteresseerd in haar reisgenoot en zijn verhaal.

Anna Rubenstein - Janne Desmet

Anna Moisejevna Rubenstein is een joodse boekenverkoopster in Charkov. Daarnaast is ze ook Limonovs eerste vriendin. Ze is emotioneel en mentaal instabiel.

Jelena Sergejevna - Wanda Eyckerman

Jelena Sergejevna is een model met *'the American Dream'*. Limonovs tweede vriendin zijnde, reist ze met hem naar New York, waar ze aan de alcohol en drugs raakt en Limonov verlaat.

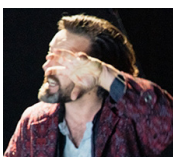
Jenny Jackson - Janne Desmet

Jenny Jackson is Limonovs derde vriendin. Ze is de dienstmeid van een miljonair. Ze verlaat hem voor een andere man, aangezien ze niet geschikt blijkt te zijn voor het revolutionaire leven dat Limonov voor ogen heeft.

Natasja Medvedeva - Wanda Eyckerman

De vierde vriendin van Limonov. Ze is een zangeres uit Charkov die verslaafd is aan alcohol. Wanneer ze thuis wordt achtergelaten door Limonov, die op tournee vertrekt, verdwijnt en ontspoot ze.

Slava - Joris Van den Brande

Slava, ook wel *'de Zigeuner'* genoemd, is een zwerver. Hij kent Limonov van zijn tijd in Charkov. Hij functioneert vooral als een soort mythisch personage dat hem overal vergezelt en door moeilijke momenten heen helpt.

Josip Brodski - Tom Van Bauwel

Josip Broski is een Nobelprijswinnende auteur en concurrent van Limonov. Hij, in tegenstelling tot Limonov, is wel de 'leading man' in zijn eigen leven. Limonov, daarentegen, wordt door Freek Mariën eerder beschreven als 'leading loser'.

Jean-Edern Hallier - Tom Van Bauwel

Jean-Edern Hallier is de Franse uitgever van Limonovs boeken, die hem overtuigt om terug naar Rusland te reizen om daar zijn boek verder te promoten.

Raja Savenko - Joris Van den Brande

Raja Savenko is de moeder van Limonov.

Venjamin Savenko - Tom Van Bauwel

Venjamin Savenko is de vader van Limonov.

SIDE CHARACTERS

Een dokter

Karadžić

Alex Glückerman

Een ambtenaar

Debby

Ferlinghetti

De moeder van Natasja

Een verpleger

Nadezda

...

Hoe verhoudt het stuk zich tot de actualiteit van vandaag?

LOTTA U ziet er niet Servisch uit.

LIMONOV Ik ben Rus.

LOTTA Van waar in Rusland?

LIMONOV Charkov.

LOTTA Dat is Oekraïne.

LIMONOV Ik ben Rus.

LOTTA Hoezo, Rus?!

Freek Mariën begon in **2014** met het **schrijven** aan *Een of andere Rus* en het stuk werd **voor het eerst getoond in 2021**, omwille van de coronapandemie via livestream. Conflicten tussen Rusland en Oekraïne zijn al langer aan de gang en **ook in 2021 was de voorstelling al actueel**. Freek Mariën zei in 2021: *“We leven in een tijd waarin het engagement groeit, evenals het wantrouwen in politiek. Limonovs permanente ontevredenheid over de samenleving, het beleid... is vandaag voor velen herkenbaar.”*

Op 24 februari 2022 viel Rusland Oekraïne binnen. Limonov steunde sinds 2014 de annexatie van de Krim en is een figuur die aan de Russische kant staat en dan vooral niet aan de geweldloze kant. Het stuk gaat over een burgeroorlog en er staat een in Oekraïne geboren Rus op de scène die oorlog als gegeven verdedigt. Toch is er is **niets aan het stuk aangepast door de recente gebeurtenissen**.

“Waar het stuk over ging en de onderwerpen die al gevoelig lagen worden nu alleen maar meer op scherp gezet.”

- Freek Mariën

QUIZ: Twee waarheden, één leugen

Dat Limonov geen onbesproken figuur is, dat weet je ondertussen al. Benieuwd of je in deze reeksen de leugen kan onderscheiden van de twee echt gebeurde feiten.

REEKS 1

<p>WAARHEID OF LEUGEN?</p> <p>LIMONOV PLEEGDE AL OP 13-JARIGE LEEFTIJD EEN OVERVAL</p>	<p>WAARHEID OF LEUGEN?</p> <p>LIMONOV BEGON MET SCHRIJVEN OP 13-JARIGE LEEFTIJD</p>	<p>WAARHEID OF LEUGEN?</p> <p>LIMONOV VERHUISDE NAAR MOSKOU OP 13-JARIGE LEEFTIJD</p>
--	---	---

REEKS 2

<p>WAARHEID OF LEUGEN?</p> <p>LIMONOV SCHREEF VOORNAMELIJK FICTIE</p>	<p>WAARHEID OF LEUGEN?</p> <p>LIMONOV WAS BUTLER VAN EEN MILJONAIR</p>	<p>WAARHEID OF LEUGEN?</p> <p>LIMONOV LEEFDE OP STRAAT IN NEW YORK</p>
---	--	--

REEKS 3

<p>WAARHEID OF LEUGEN?</p> <p>LIMONOV WAS SLUIPSCHUTTER</p>	<p>WAARHEID OF LEUGEN?</p> <p>LIMONOV RICHTTE EEN OPPOSITIEPARTIJ OP</p>	<p>WAARHEID OF LEUGEN?</p> <p>LIMONOV WERD NEERGESCHOTEN DOOR DE KGB</p>
---	--	--

OPLOSSING REEKS 1

Limonov pleegde al op 13-jarige leeftijd een overval.

Limonov begon met schrijven op 13-jarige leeftijd.

Limonov verhuisde naar Moskou op 13-jarige leeftijd. (leugen)

OPLOSSING REEKS 2

Limonov schreef voornamelijk fictie. (leugen)

Limonov was butler van een miljonair.

Limonov leefde op straat in New York.

OPLOSSING REEKS 3

Limonov was sluipschutter.

Limonov richtte een oppositiepartij op.

Limonov werd neergeschoten door de KGB. (leugen)

Vragen en reflecties

Het is makkelijk om empathie uit het oog te verliezen bij het beoordelen of veroordelen. Verdient Limonov empathie?

Hoe ver ga je voor engagement?

Hoe ga je om met radicaliteit?

Limonov bevindt zich ergens tussen activist, vrijheidsstrijder en terrorist.

Wat hem typeert is de ontevredenheid in hem als vrijheidsstrijder. Hij wil vrij zijn op elk vlak, maar stuit op grenzen. (Bijvoorbeeld: het combineren van financiële vrijheid en vrijheid van meningsuiting)

Wat betekent vrijheid voor jou?

Wanneer ben je echt vrij?

Wanneer kan je tevreden zijn?

Hoe sta jij in het leven?

Waar wil jij voor strijden?

Credits

Tekst en regie: Freek Mariën

Spel: Eva Binon, Janne Desmet, Wanda Eyckerman,
Pieter Genard, Tom Van Bauwel en Joris Van den Brande

Coaching: Carl von Winckelmann

Dramaturgie: Ruth Mariën

Vormgeving: Timme Afschrift

Kostuums: Karen De Wolf

Muziek: Jan-Sebastiaan Degeyter

Licht: Bas Banen

Geluid: Rutger Mollen

Productie: Marjolijn Hectors

Een productie van ARSENAAL/LAZARUS en Het Kwartier

Coproductie: Perpodium

Met steun van de taxshelter van de Belgische Federale Overheid

Met steun van Literatuur Vlaanderen

Met dank aan KAAP en de theatermaker

Foto's Yuri Van der Hoeven

EEN OF ANDERE RUS

De Theaterkrant, 04.05.2021, Tuur Devens

EEN ECHT SCHURKENSTUK

DECLAUS THEATERTEKSTKRITIEK: 'EEN OF ANDERE RUS' VAN FREEK MARIËN

Tuur Devens
4 mei 2021

Freek Mariën, bekend als poëtisch jeugdtheaterauteur en -regisseur, wilde ook theater voor volwassenen maken, en heel graag een echt schurkenstuk.

De schurk had hij gevonden in Eduard Limonov (1943 – 2020), de Russische schrijver die als dissident ook een tijd in New York leefde. Die was al legendarisch tijdens zijn leven, door zijn autobiografische roman 'Eto ja, Edicka' (*It's Me, Eddie*), die in het Nederlands vertaald werd als 'De Russische dichter houdt van grote negers' (omdat er een neukscène in voorkomt met een zwarte homo). Het boek dat de Franse journalist Emmanuel Carrère over deze 'verveelde dichter/schrijver/emigrant' in 2011 schreef, werd een culthype. Iedereen vond Limonov, volgens Carrère, 'sexy, grappig, slim, en hij werd ieders favoriete barbaar'.

Op zijn zachtst uitgedrukt is Limonov een onconventioneel schrijver, een controversieel politiek figuur, een agitator, een activist, een vrouwenverslinder, een dichter, iemand die extreemlinks was én extreemrechts, dissident en ultranationalist, iemand die niet alleen met woorden schoot, maar ook met echte kogels. Kortom een gedroomd personage voor autobiografische schelmenromans, en voor Freek Mariën een theateraantal interessant en dramatisch fascinerend personage.

Limonov stierf verleden jaar maart, maar Mariën was al sinds 2013 bezig met een theatertekst over de flamboyante figuur. In eerste instantie schreef hij een stuk van 7,5 uur ('ik heb nog nooit zo veel geschreven', zegt hij in een interview). De opvoering van zijn nu gepubliceerde versie zal een 2 uur behelzen. Het is een pittige en krachtige tekst geworden over de Russische charlatan die in de jaren 1960 begon als strijder met de pen, en in de theatertekst eindigt als strijder met echte wapens in de Joegoslavische oorlog van de jaren 1990 aan de zijde van Karadžić.

'Chaos' en gelijkaardige sfeerbepalingen komen regelmatig als regie-aanwijzingen voor. Drukte, veel mensen, onrust, wirwar, in deze sferen vertoeft het hoofdpersonage Eduard Savenko, voor de vrienden Ed, voor iedereen Limonov. Chaotisch was het leven van Limonov zeker. Ook de structuur van het theaterstuk lijkt door de vele korte scènes misschien rommelig, maar is eigenlijk glashelder. De rode draad zijn de gesprekken tussen journaliste Lotta en Limonov. Zij heeft hem gevraagd als tolk en als chauffeur om haar naar Karadžić te brengen. Al snel toont Lotta meer interesse in de figuur van Limonov en zijn leven dan in de oorlogstoestanden.

In de proloog maken Lotta en Limonov met elkaar kennis, in de epiloog krijgen we een evaluatie geschetst. Tussen hun reïsscènes door, zijn er scènes uit het vroegere leven van

Limonov. Alsof Limonov op de reis verhalen over zichzelf vertelt. Lotta pikt daarop in, verontwaardigd of ontsteld vraagt ze verder door, wil verduidelijkingen en geeft commentaar, naar het einde toe steeds meer en prangender.

De levensloop-scènes volgen elkaar chronologisch op, en zijn gegroepeerd in vier bedrijven met steeds als titel de naam van de vrouw rond wie het voor Limonov in die periode draaide (Anna, Jelena, Jenny en Natasja). De scènes lopen associatief in elkaar over. Een woord wordt herhaald, een zin wordt verder uitgelegd, een situatie wordt nagespeeld. Ik werd helemaal meegezogen in het verhaal (en verheug me nu al op de live-uitvoering, waarvan Freek Mariën ook de regie zal doen. Gepland voor 2023).

Het begint allemaal in Charkov, het geboortedorp van Limonov, waar hij met Zigeuner zuipt. Zigeuner raadt hem aan Charkov te verlaten:

ZIGEUNER

Gij kunt dichten!

*Wat zit gij nog te zoeken
in dit Charkovs treurspel?*

...

(Zigeuner legt zich neer bij zijn lot zigeuner te blijven)

...

*Ik val perfect samen met mijn naam:
ik heb geen huis,
ik drink,
en iedereen wil me weg.*

LIMONOV

En ge steelt.

ZIGEUNER

En ik steel.

Veel.

Maar gij.

LIMONOV

Wat ik?

ZIGEUNER

(schertsend) Limonov: de granaat en de citroen in één woord.

LIMONOV

*Explosief,
gevaarlijk,
en een scherpe smaak.*

ZIGEUNER

*Het vruchtvlees droogt uit,
en de pin is vastgekoekt.*

LIMONOV

Ik vertrek,

Zigeuner,

ik vertrek.

*Dacht ge echt dat ik hier gedichten ging blijven declameren,
zodat gij de zakken van wat starende meisje leeg kunt vissen?
Charkov is te klein voor mij.*

ZIGEUNER
Rusland?

LIMONOV
*De stad.
Moskou.*

ZIGEUNER
*Ge weet niet half hoe gelukkig ge mij maakt.
Ontploff, Limonov, ontploff.
Laat de oren suizen van uw poëzie.
Blaas ze omver
met uw woorden. Doe de zure gezichten
vertrekken bij uw flitsen.
Oh!
Limonov!*

En Limonov trekt naar Moskou, in de jaren 1960, komt in het boekenmilieu terecht en krijgt een relatie met boekenverkoopster/uitgeefster Anna. Ze is zijn eerste grote liefde. Het is een zelfvernietigende hartstochtelijke liefde, die aan Limonov blijft vreten en die in zijn latere relaties met vrouwen blijft nazinderen. Met Anna loopt het in het vervolg slecht af, zij belandt in een psychiatrische inrichting, vertoeft lang bij Eduards ouders en pleegt tegen het einde zelfmoord.

In Moskou ontmoet de schrijver ook Brodski, maar moet dan al niet veel hem hebben. Hij wil niet zijn zoals Brodski. Limonov wil ook geen Sovjetschrijver zijn, wil niet als 'een ingenieur van de ziel' binnen de lijntjes van het regime kleuren. Ondertussen blijft in de tussenscènes Lotta vragen stellen:

LOTTA
Wat brengt je eigenlijk in Joegoslavië?

LIMONOV
Ik geloof in oorlog.

LOTTA
Wat is het nut van deze oorlog?

LIMONOV
*Niet deze oorlog.
Oorlog.
Als gegeven.
Ge leert meer in een maand oorlog
dan in een heel leven in vrede.*

En wat later:

LOTTA
*Hoe belandt een dichter
in godsnaam
in een oorlogszone?*

LIMONOV
Ik ken mijn talen.

LOTTA

*Het gaat niet over jou.
Ik had het over Karadžic.
Die dicht ook.
En hij houdt het daar niet bij.*

LIMONOV

*Kunstenaars zijn per definitie ontevreden.
Anders zouden ze geen inspiratie hebben.
De meesten putten daar hun materiaal uit.
Karadžic pakt die ontevredenheid nu aan.*

LOTTA

*Dan droogt zijn inspiratie op,
volgens jouw theorie.*

LIMONOV

*Als alles goed loopt,
is dit zijn laatste gedicht.*

LOTTA

*Je slaagt erin volkerenmoord te laten klinken
als een poëtisch project.*

LIMONOV

Waarom zou dat het privilege van de joden zijn?

Lotta blijft soms gewoon toeschouster in de scènes uit het leven van Limonov, maar stelt steeds vaker vragen en geeft steeds meer commentaar. Zo uit ze haar ontsteltenis, als Limonov vertelt hoe hij zijn polsen doorsnijdt, en bekritiseert ze zijn gedrag tegen zijn geliefden. Als hij uit de psychiatrische inrichting is, besluit hij samen met het model Jelena als dissident naar New York te trekken. Brodski vangt hen daar op, en lijkt meer belangstelling voor Jelena dan voor Limonov te hebben.

Limonov en Jelena paradeerden van feest tot feest en bewegen zich in hogere, artistieke kringen. De toekomst in New York belooft.

LOTTA

En dan heb je het verkloot?

LIMONOV

Ik was eerlijk.

...

*Dus ik schreef over hoe New York zich zo graag voorstelt
als dat walhalla voor migranten in dat land van kansen.*

*En dat onder die pluizige pels
een des te wreder monster schuilgaat.*

...

*Dat niemand op ons zit te wachten.
We worden als migrant in een diepe put gedumpt.
De muren zijn glad.
En er is geen ladder.
Er is geen touw om eruit te klimmen.
Maar we zijn vrij!*

Limonov verkeert in een existentiële crisis in armoede, meer dan Jelena die bij rijke mensen nog aan de coke kan komen. Hij besluit om naast dichten zijn eigen leven te beschrijven. Een fictieroman schrijven, is niets voor hem. Hij kan niet schrijven zoals de andere dissidenten.

Ik ben de dissonant in het koor der dissidenten.

Ook nu speelt het personage Zigeuner een grote rol, als het geweten. Hij redt Limonov uit een delirium, moedigt hem aan om het schrijven vol te houden. Hij vraagt Limonov om hem de weg te wijzen, maar eigenlijk is het andersom. Zigeuner herinnert Limonov eraan zijn vrijheidsdrang niet op te geven, zich niet te conformeren, ten volle van het leven te genieten. Limonov geraakt aan de zelfkant van de maatschappij, als zwerver prostituteert hij zich. Een Franse uitgever ziet uiteindelijk brood, heel veel brood, in autobiografische romans van Limonov. Dat helpt hem erbovenop. Hij leert Jenny kennen, een dienstmeisje bij rijke mensen, bij wie Limonov dan als butler optreedt en zich in rijkdom waant.

In een bar hoort hij Natasja in het Russisch zingen, en spreekt haar aan.

NATASJA

*Ik ben niet uit Rusland vertrokken
om hier met een of andere Rus aan te pappen
Ze lacht, loopt weg.*

LIMONOV

*Een of andere Rus?
Een of andere Rus?
Voor u, Natasja,
staat het grootste genie
dat Rusland ooit voortbracht.
Ik heb net een boek uit!*

NATASJA

Over?

LIMONOV

(wijst naar zichzelf) Een of andere Rus.

Met Natasja trekt hij op toernee door Rusland, ontmoet zijn ouders in Charkov, verneemt het nieuws over Anna, Natasja raakt – genetisch bepaald? – aan de drank. Het is op. Hij kan niet meer schrijven. Hij gaat – als een vlucht? – naar Joegoslavië, ontmoet Karadžić, ook een dichter, nietwaar.

ZIGEUNER geeft een slotbeschouwing:

Nu zullen we ze horen.

'Limonov'

zeggen ze.

Dat is uw naam.

'Gij kunt nooit meer de schrijver zijn

die ge ooit waart,

in een land

dat nooit meer kan zijn

wat het ooit was,

met een vrouw die nooit meer zal worden

wat ze ook nooit was.

Het is hier een stort van gebroken dromen.

...

En uw boeken worden maar een voetnoot

als ge met bloed de geschiedenis wilt veranderen.'

Limonov schittert dankzij Freek Mariën in dit picaro-theater. Hij is meer schurk dan schelm, hij wekt niet empathie op, maar wel mededogen. Geen sympathie, maar wel een fascinatie. Hij en ook de andere personages blijven de hele tekst lang intrigeren.

Bij de inspiratiebronnen staan natuurlijk de boeken en dichtbundels van Limonov, de biografie van Carrère, algemene werken over politiek en interviews. Maar ook in de beeldende kunst vond Mariën inspiratie. In een interview gaf hij aan in de zwartwit-tekeningen van Moonassi figuren te herkennen die even mysterieus zijn als Limonov: 'telkens met een gezicht waar niets van expressie op te zien is. Hij (Moonassi) laat die figuur vaak een fysiek onmogelijke beweging uitvoeren. Zoals het afpellen van je eigen gezicht of het zand opvangen dat uit je hoofd stroomt.' (Seizoensbrochure CC De Steiger Menen)

Voor mij zijn Limonov en de andere personages eerder en vooral figuren die uit de schilderijen van outsiderkunstenaar Goran Djurović gestapt zijn. Ze zijn veel minder gepolijst en verfijnd dan die van Moonassi. Ze verkeren tegen donkere achtergronden, ze zijn mysterieus, manipulatief (als poppen aan draden), ze dragen halve maskers. Het zijn personages die niet echt willen laten zien hoe ze zijn, denken en voelen. Ze tonen als het ware toch hun falen op momenten dat ze denken dat ze niet gevisieerd worden. De ene keer grotesk, de andere keer subtiel, steeds expressief. Ze zijn kleurrijk, maar ook heel diffuus en bevreemdend duister. Rauw, ruw, 'schmutzig' realistisch en tegelijkertijd suggestief geschilderd. In zo'n taal tekent Freek Mariën zijn personages. Indringend.

Een of andere Rus van Freek Mariën is uitgegeven door De Nieuwe Toneelbibliotheek ([boekje #605](#)).

'Limonov was extreemrechts én extreemlinks'

INTERVIEW FREEK MARIËN · Toneelschrijver en regisseur

Straatboefje in Oekraïne, clochard en butler van een miljardair in New York, cultauteur in het Parijs van de jaren 80, soldaat in de Balkanoorlog aan de Servische zijde en oppositieleider in het Rusland van Poetin: Eduard Limonov was het allemaal. Met *Een of andere Rus* schreef en regisseerde Freek Mariën een toneelstuk over deze ongrijpbare figuur. Vrijdag gaat de voorstelling in première bij het Mechelse Arsenaal/Lazarus, via livestream.

Limonov overleed in maart 2020, maar u werkt al veel langer aan dit toneelstuk.

'Ik begon eraan te schrijven in 2013. Dat Limonov vorig jaar stierf, deed me wel iets. Vorige week overleed ook Lawrence Ferlinghetti, de beroemde uitgever van de beat poets. Hij is ook een personage in *Een of andere Rus*. Het toneelstuk is dus niet goed voor zijn personages.' (lacht)

Ter voorbereiding las u zijn biografie, net als alle boeken van Limonov zelf. Heeft u al meer grip gekregen op wie hij écht was?

'Deels. Limonov leefde in een staat van permanente ontevredenheid. Hij was een rebel die hield van provoceren en daarbij voortdurend zijn eigen ruiten ingooide. Waar hij politiek voor stond, is moeilijker te zeggen.

Toen hij in 1993 in Rusland de Nationale Bolsjevisten Partij oprichtte, koos hij als logo een nazivlag, maar dan met de hamer en sikkel van het communisme. Limonov was tegelijk extreemrechts én extreemlinks.'

'Limonovs boeken waren autobiografisch. Hij moest dus wel een wild leven leiden om verhaalstof te hebben'

U omschrijft hem als een 'leading loser'. Altijd speelde hij de tweede viool, zoals blijkt uit zijn jaloezie tegenover de Russische collega-dichter Josip Brodsky.

'Ja. Ook in Joegoslavië werd hij erop gewezen dat hij in de schaduw stond van Radovan Karadžić (ex-leider van de Servische Republiek, red.). Limonov viel, tot zijn grote frustratie, altijd net buiten de spotlights. Hij is altijd supporter of leider geweest van het verliezende team. Dat voortdurende "nét niet" is interessant om extra

in de verf te zetten.'

Het maakt hem tot een theatraal interessante figuur.

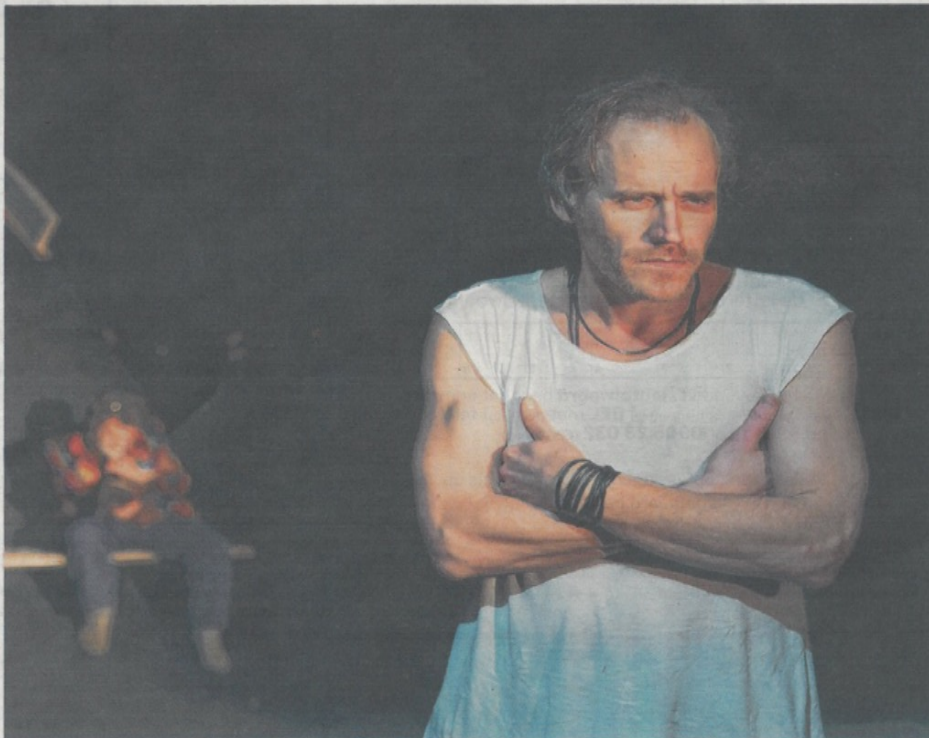
'Precies. Limonovs boeken waren, op één na, autobiografisch. Hij moest dus wel een wild leven leiden om verhaalstof te hebben. Fictie schrijven was niet aan hem besteed, ook omdat hij niet kon liegen, wat hem dan weer vaak in een lastig parket bracht. Zelf zei hij, toen hij zich kandidaat stelde tegenover Poetin om president te worden: "Ik heb de kans om een conflict te worden." Wel, dat is nu juist waar theater om draait.' (lacht)

U bent aan de voorstelling beginnen schrijven in 2013. Een live tournee is er door corona pas in 2023. Tien jaar later!

'Dat heeft te maken met agenda's, natuurlijk. Maar sowieso is dit toneelstuk een monumentale klus gebleken, een voortdurend herschrijven. Het is de lijvigste tekst die ik ooit schreef: nu duurt het stuk 2,5 uur, maar ik kom van een versie van 7 uur, met 40 personages. Over het leven van Limonov kun je een hele serie maken.'

Filip Tielens

Een of andere Rus, première via livestream op vrijdag 5 maart om 20 uur (48 uur te bekijken). Tickets: arsenaallazarus.be

Mariën werkt al sinds 2013 aan *Een of andere Rus*. © Yuri van der Hoeven